

कैटी
के
हो

What is a girl?

कैटा
के
हो

What is a boy?

कमला भसिन
Kamla Bhasin

S2

एनी ग्रॉस
श्री शक्ति

केटी
के
हो

What is a girl?

केटा
के
हो

What is a boy?

कमला भसीनि
Kamla Bhasin

चित्र: बिन्दिया थापर
Illustrations: Bindia Thapar

प्रकाशन मिति: १९९९

दोस्रो संस्करण: २०१४

प्रकाशक: **स्त्री शक्ति**

लाजिम्पाट

पो.ब.नं.: २३१११, काठमाडौं, नेपाल

फोन नं.: ९७७-०१-४४४६०५३/४४३३६९८

इमेल: shtriishakti@s2.wlink.com.np

वेभसाइट: www.shtriishakti.org

हिन्दीबाट नेपालीमा अनुवादक:

अनन्तलक्ष्मी श्रेष्ठ

सम्पादन:

टीलेश श्रेष्ठ

कम्प्युटर डिजाइन:

हिमाल श्रेष्ठ

आभार

महिला आन्दोलनको पवित्र अभियानमा संलग्न विश्वका चर्चित महिलाहरूमा श्री कमला भसीनको नाम पनि जोडिन आउँछ । अझ दक्षिण एसियाली मुलुकहरूमा त उहाँको नाम निकै चर्चित रहेको छ । उहाँले विभिन्न क्रियाकलापहरूको माध्यमद्वारा महिला हकहित सम्बन्धमा महत्वपूर्ण योगदान दिदै आउनुभएको छ ।

यसै सन्दर्भमा श्री कमला भसीनज्यूले **'लडका क्या है, लडकी क्या है?'** नामक आफ्नो पुस्तिकाको नेपाली अनुवाद प्रकाशित गर्न स्त्री शक्तिलाई अनुमति दिनुभएकोमा संस्था गौरवको अनुभव गर्दछ । हामी स्त्री शक्ति परिवार कमला भसीन र प्रकाशक जागोरीप्रति आभार प्रकट गर्दछौं ।

यो पुस्तिका लैङ्गिक अवधारणा बुझ्नका लागि ज्यादै उपयुक्त भएकोले यसलाई विभिन्न समूहहरू र तहहरूका तालिमहरूमा समावेश गरिदै आएको छ । तसर्थ सबैलाई उपयुक्त हुने महशुस गरी यो पुस्तक प्रकाशित गरिएको छ । यसको सम्पूर्ण विषयवस्तु जस्ताको तस्तै राखिएको पनि जानकारी गराउँछौं । आशा गरौं, यो पुस्तिका हामी सबैको लागि एक उपयुक्त स्रोत पुस्तिका हुनेछ ।

धन्यवाद ।

इन्दीरा श्रेष्ठ
स्त्री शक्ति

पुरताना

स्वतन्त्रताको ५० वर्षपछि पनि हाम्रो देशमा महिला तथा केटीहरूलाई दोस्रो दर्जाको व्यक्ति मानिन्छ । छोरी जन्मेमा खुशी हुँदैनन्, उसलाई राम्रो माया, रेखदेख, खानपीन र औषधि पनि गरिदैन । भनिन्छ, "छोरालाई नौनी छोरालाई मोही" कहिँकहिँ त छोरी जन्मनुभन्दा पहिलेनै गर्भपतन गराइन्छ ।

परिवारभिन्न पनि भेदभाव, अन्याय हुनु अनौठो कुरा हो । किनकि यसप्रकारको भेदभावले केटीहरू र महिलाहरूलाई मात्र नभएर पुरा परिवार तथा समाजलाई नै हानी पुऱ्याउँदछ । घरको आधा परिवार स्वस्थ, पढे लेखेको अथवा सन्तुष्ट छन् र आधा परिवार कमजोर, केही मात्र पढेको र निराश छन् भने किसानको आधा खेतको बाली लहलहाएको र आधा खेतको बाली सुकेको वा खराब जस्तै हुन्छ ।

यस्तो अवस्थालाई बदल्नु आवश्यक छ र बदल्नको लागि यसलाई बुझ्नु आवश्यक छ । केही व्यक्तिहरूको भनाई छ कि भगवानले नै महिला र पुरुषलाई असमान बनाएको हो । के यो सत्य हो ? वा यस्ता फरक र भेदभाव समाजले बनाएको हो ? के केटाकेटीको चालचलन, मन पर्नु/नपर्नु उसको सीप र उसको क्षमता ईश्वरले रचना गरेको हो ? वा व्यक्तिले बनाएको हो ?

यहाँ यस पुस्तिकामा यी अहम सवालहरूलाई चर्चा गर्ने कोशिश गरिएको छ, जसबाट हाम्रा छोरीहरूको जीवनमा भेदभाव र अन्याय समाप्त हुन सकोस् । हाम्रा छोराहरूमा केही खास गुण, व्यवहार, तौरतरिका

नथोपारियोस् । परिवारमा प्रेम, सद्भावना र शान्ति होस् । केटाकेटी, महिला, पुरुष सबै समानताको स्थितिमा मिलिजुली अघि बढ्न सकून् । आशा छ, यो पुस्तक तपाईंहरूलाई मनपर्ने छ र तपाईंहरूलाई काम आउनेछ ।

यो पुस्तकको अवधारणा र सृजनामा मेरी साथी ऋतु मेननको पूर्णसाथ र हात थियो । जुही जैन र जागोरी समूहको धेरै योगदान थियो । यो पुस्तक यस्ता सम्पूर्ण साथीहरू र सहयोगीहरूको नाममा समर्पित छ, जसले हाम्रो जीवनमा न्याय र खुशी फैलाई रहेका छन् ।

कमला भसीन

डिसेम्बर १९९८

FOREWORD

Even after 50 years of Independence girls and women in India are considered second class human beings. The birth of a daughter is often not celebrated, she is denied adequate love, care, nutrition, health care. The saying “butter for boys, buttermilk for girls” is still a reality. Some families go to the extent of killing their daughters before they are born.

The existence of such blatant discrimination and injustice within the family surprises me because it harms not only girls but the entire family and the whole community. Can any farmer be happy if only half his/her crop is healthy? Then how can families and communities be happy if half their members are unhealthy, unhappy, uneducated?

We believe it is necessary to challenge and change this state of affairs. In order to do that we have to understand why things are the way they are. Some people believe that it is Nature that has created the differences and inequalities that exist between men and women. Is this true? Or, are these differences

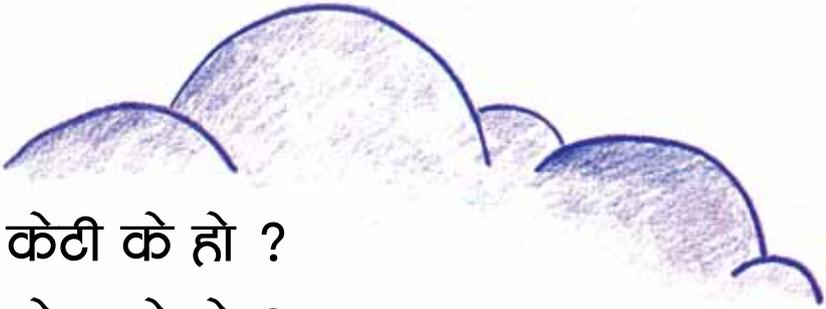
and inequalities created by society? Are the qualities, behavior patterns, likes and dislikes, skills and paths of girls and boys determined by nature or by all of us who constitute society?

In this book we have tried to initiate discussions on such questions in the hope that one day our daughters will not face discrimination and injustice, our boys will not be pushed into predetermined roles and behavior patterns and our families will be just and peaceful and they will provide equal opportunities for the growth of daughters and sons. We hope you will like this books and also find it useful.

My friend Ritu (Menon) was fully involved in the conception and creation of this book. Juhi (Jain) and the Jagori group helped in many ways. This book is dedicated to such friendships and co-operation for bringing justice and joy into our lives.

Kamla Bhasin

December 1998

केटी के हो ?

केटा के हो ?

बच्चा जब जन्मन्छ, कि त केटा हुन्छ
कि त केटी हुन्छे ।

What is a girl ?

What is a boy ?

When a child is born, it is either a
girl or a boy.

केटी के हो त ?

What is a girl ?

कोही भन्छन् जसको लामो कपाल हुन्छ
उनी केटी हुन् ।

Some people say that a girl is one
who has long hair.

कुलदीपको लामो कपाल छ तर ऊ त
केटा हो ।

**But Kuldip has long hair and he is a
boy.**

कोही भण्छन् जसले गहना लगाउँछ
उनी केटी हुन् ।

Some people say that those who wear
jewellery are girls.

मेघराजले घाँटीमा माला लगाउँछ र
कानमा मुन्द्री पनि लगाउँछ तर ऊ
केटा हो ।

Meghraj wears necklace and earrings
and he is a boy.

केटा के हो त ?

कोही भण्छन् जसले शर्ट, हाफ पाइन्ट
लगाउँछ र रुखमा चढ्न सक्छ ऊ केटा हो ।

What is a boy ?

Some people say that boys are those
who wears shirts and climb trees.

शांती हाफ पाईन्ट लगाउँछिन् र छिटो रुखमा
चढ्न पनि सकिन्छन् तर उनी केटी हुन् ।

Shanti wears shorts and can climb trees
very quickly, and she is a girl.

कोही मन्छन् जो बलियो छ र गह्रौं भारी
बोक्न सक्छ ऊ केटा हो ।

Some people say that boys are those
who are strong and carry heavy
loads.

सईदा र नफीसा एकैपल्ट दुई गाग्री
पानी वा दुई भारी दाउरा बोक्छन् तर
उनीहरु केटी हुन् ।

Saeeda and Nafisa carry two pitchers
of water and heavy loads of fuel
wood, but they are girls.

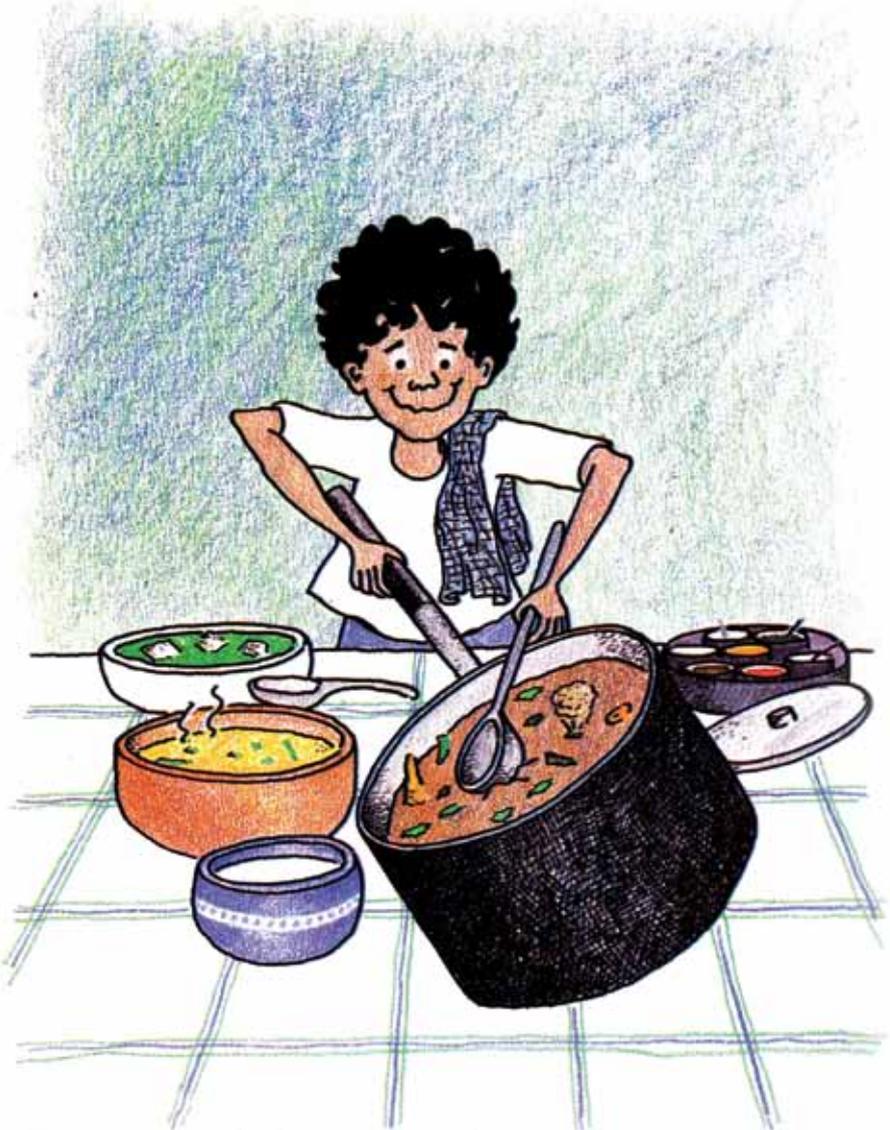

केही व्यक्तिहरुको भनाई छ, जसले घरको काममा मद्दत गर्छिन् उनी केटी हुन् ।

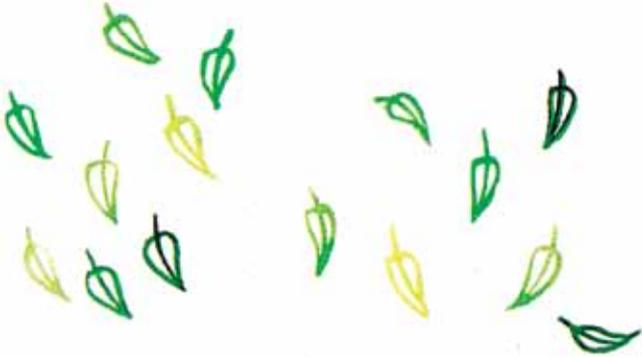

Some people say that girls are those who help in housework.

जोसेफ खाना पकाउन, सफाई गर्नमा
मदत गर्दछ तर ऊ केटा हो ।

**But Joseph helps with cooking and
cleaning at home and he is a boy.**

A cluster of stylized leaves in green and yellow, scattered in the upper left quadrant of the page.

केही व्यक्तिहरुको भनाई छ खेतमा
काम गर्नेहरु केटा हुन् ।

A larger cluster of stylized leaves in green and yellow, scattered in the lower right quadrant of the page.

Some people says that those who
work in the fields are men and boys.

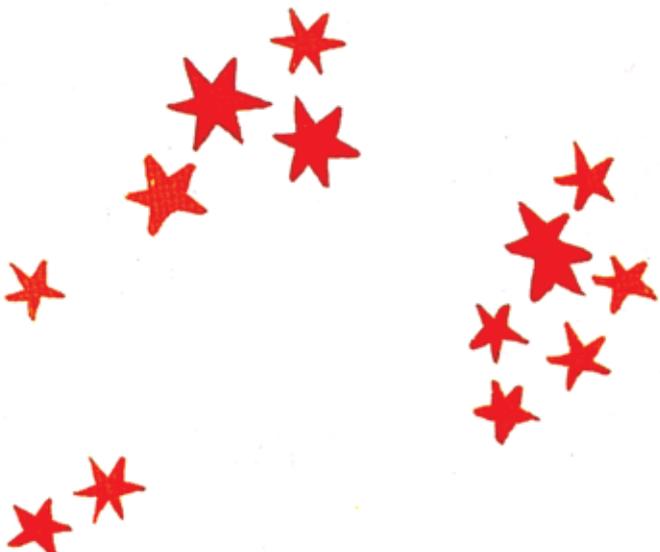
बलजीत र उनकी आमा खेतमा काम
गर्छन् तर उनीहरु केटी र आइमाई हुन् ।

Baljit and her mother work in the
fields and they are women.

A cluster of red stars in the upper right quadrant of the page.

केही व्यक्तिहरुको भनाई छ, जो हाट-
बजारमा सामान बेच्दछ ऊ केटा हो ।

A large cluster of red stars in the lower half of the page, forming a semi-circular shape.

Some people say that those who
trade in the market are men.

वल्ली माछा बेचन बजार जाठिछन् तर
उनी केटी हुन् ।

Valli goes to the market to sell fish,
but she is a girl.

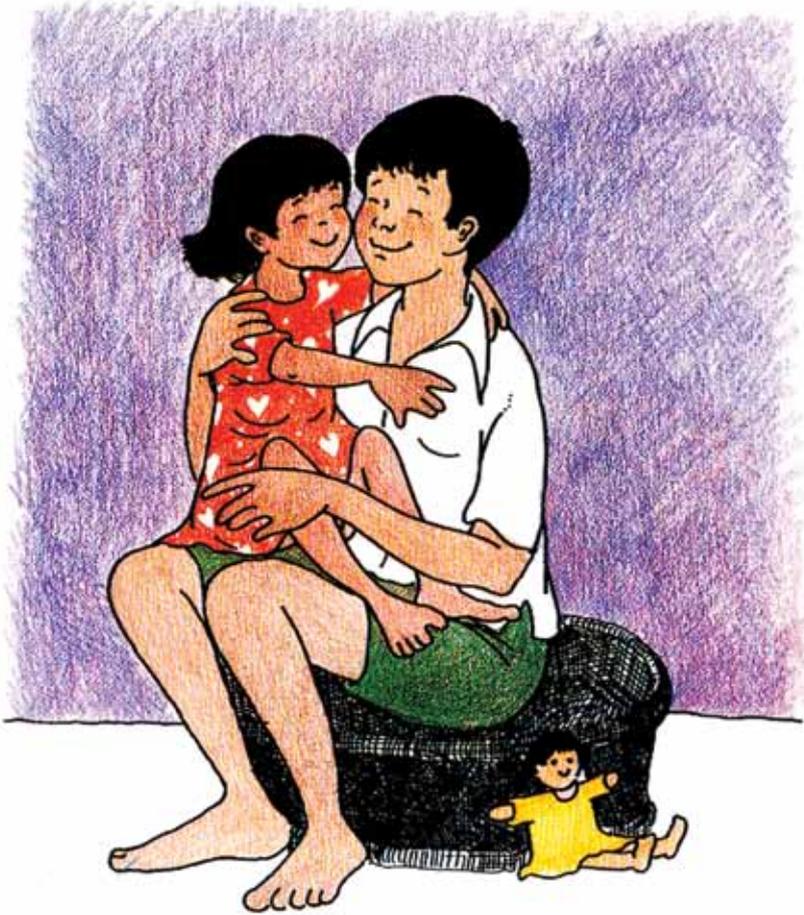

केही व्यक्तिहरुको भनाई छ, जो कोमल हुन्छ, जसमा ममता हुन्छ उनी केटी हुन् ।

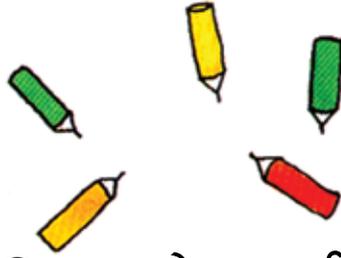

Some people say those who are gentle and motherly are girls.

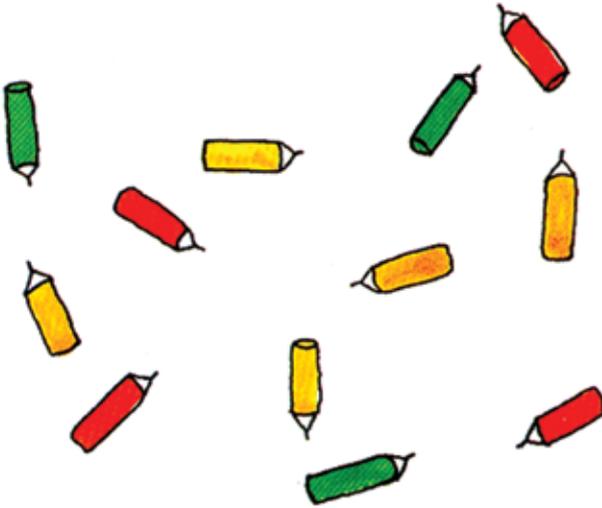
कविर कोमल छ र ममताले भरिएको
छ, दिनभरि सानी बहिनीको हेरबिचार
गर्छ तर ऊ केटा हो ।

**Kabir is gentle, full of motherly love,
and he looks after his younger sister,
and he is a boy.**

केही व्यक्तिहरुको भनाई छ जसले
समाजमा राम्रोसँग व्यवस्था मिलाउने
काम गर्न सक्छ ऊ केटा हो ।

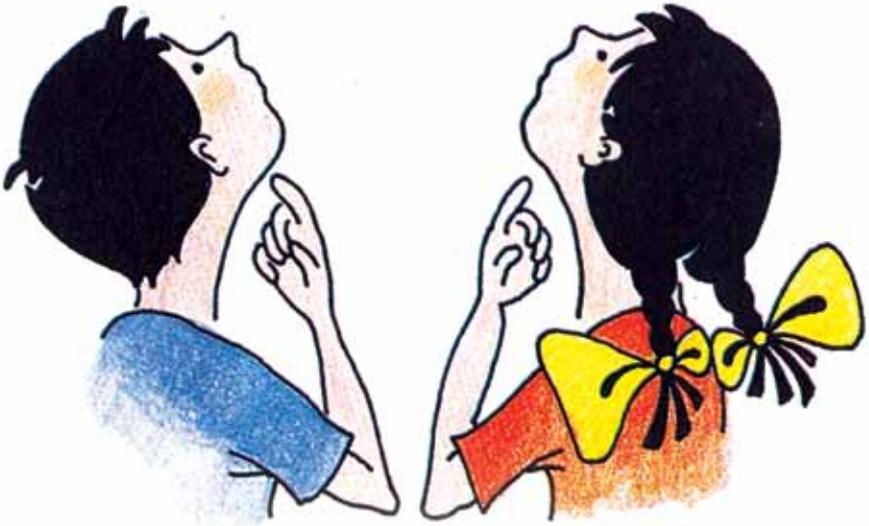
Some people say that those who are
capable of managing affairs of the
outside world are men.

अरुणा प्रमुख जिल्ला अधिकारी हुन् ।
जिल्लामा शान्ति सुरक्षा तथा सुव्यवस्था
मिलाउँदछिन् तर उनी महिला हुन् ।

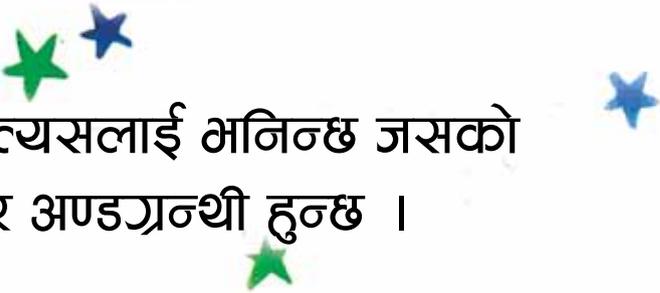

**But Aruna is a District Collector, and
manages the entire district, and she is
a woman.**

त्यसो भए, केटा के हो ?
केटी के हो ?

Then what is a boy, and
what is a girl ?

A collection of colorful stars in green, blue, and black, scattered across the page. Some are at the top, some in the middle, and some at the bottom.

केटा त्यसलाई भनिन्छ जसको
लिङ्ग र अण्डग्रन्थी हुन्छ ।

केटी त्यसलाई भनिन्छ जसको
योनी हुन्छ ।

A boy is one who has a penis and
testicles.

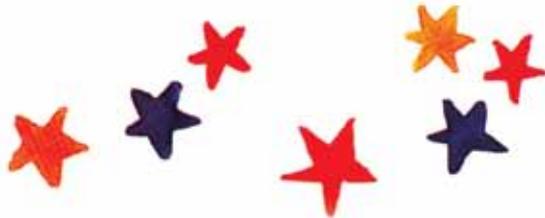
A small cluster of three stars, one blue and two yellow, located above the text.

A girls is one who has a vagina and a
clitoris.

प्रत्येक केटा ठूलो भएर पुरुष बन्दछ ।
प्रत्येक पुरुषको अण्डग्रन्थी र
लिङ्ग हुन्छ ।

प्रत्येक केटी ठूली भएर स्त्री बन्दछिन् ।
प्रत्येक स्त्रीको योनी, पाठेघर र स्तन
हुन्छ । महिलाको शरीरमा बच्चा
बन्दछ, बढ्दछ, उनी बच्चालाई
जन्मदिन्छिन् र दुध खुवाउँछिन् ।

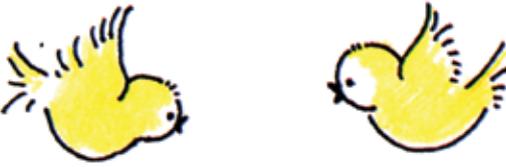

Every boy grows up to become a man.
Every man has a penis and testicles.

Every girl grows up to become a woman.
Every women has a vagina, a uterus and
breasts. A child forms in the body of the
woman, and she gives birth to
and breast feeds the child.

शरीरको यी भिन्नताबाहेक केटा र
केटीबीचमा अन्य भिन्नता पाइँदैन ।
शारीरिक बनावटमा पनि धेरैजसो समानता
पाइँन्छ । फरक धेरै कम छन् । लिङ्ग र
सन्तान जन्माउने अङ्ग बाहेक अरु अङ्गहरु
समान छन् ।

Other than these few biological differences, girls and boys are not different. In fact, the bodies of girls and boys have more similarities than differences. Only the sexual and reproductive organs are different. All other organs are the same.

यो शारीरिक वा जैविक बनावटलाई
“प्राकृतिक लिङ्ग” भनिन्छ । शरीरको
बनावट अनुसार केटाको लिङ्ग पुरुष र
केटीको लिङ्ग स्त्री हुन्छ ।

यो प्राकृतिक लिङ्ग भेद प्रकृतिले बनाएको हो
र यस्तो विभेद प्रत्येक परिवार, समाज र
मुलुकमा एउटै हुन्छ अथवा शारीरिकरूपले
केटा र केटी जहाँ पनि केटा र केटी नै
हुन्छन् ।

This biological or physical construction
is called SEX. Because of their physical
construction, boys belong to the male sex,
and girls to the female sex.

These biological and physical differences
are created by the nature, and these
differences are the same in every family,
community or country. Thus, biologically, a
boy is the same anywhere in the world, and
a girl is the same anywhere in the world.

शारीरिक भिन्नताबाहेक केटाकेटीबीच जुन अन्य भिन्नताहरु पाइन्छ जस्तै: उनीहरुको लुगा लगाई, व्यवहार, शिक्षा र समाजको दृष्टिकोण यी सबै सामाजिक विभेदहरु हुन्, प्राकृतिक होइनन् ।

त्यसैले यस्तो भिन्नता प्रत्येक परिवार र समाजमा एकै किसिमको हुँदैन ।

The other differences between boys and girls like - their clothes, behavior, education, the attitude of society towards them- are all social or cultural differences not natural differences. That is why these social and cultural differences are not the same in every family and every society.

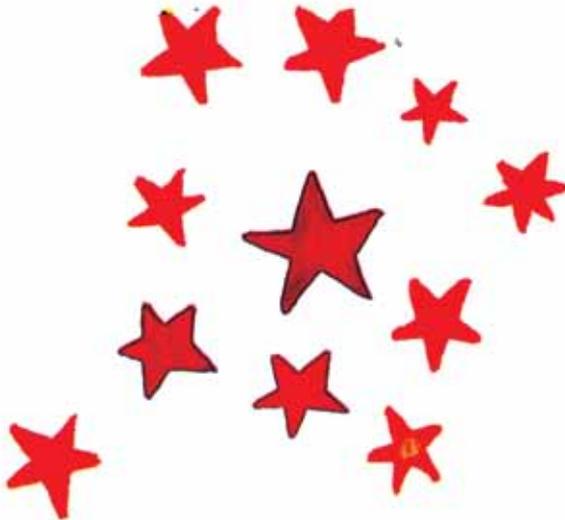
जस्तो हामीले देख्यौं कि कुनै केटीको कपाल लामो हुन सक्छ, कुनैको छोटो, कुनै परिवारमा केटाले घरको काम गर्छ, कुनैमा गर्दैन, कुनै महिलाले घरपरिवारमा नै काम गर्छिन्, कुनैले हाट-बजारमा सामान पनि बेच्दछिन् आदि ।

As we saw earlier, some girls can have long hair and some short, in some families boys helps in the housework, in others they don't, some women work within the house and family, while others go out to work, etc.

समाजले दिएको महिला र पुरुषको परिभाषालाई “लैङ्गिक” वा “जेण्डर” भनिन्छ ।

These social and cultural definitions of man and woman are called gender.

उदाहरणका लागि समाजले यस्ता नियमहरू बनाएका छन् जस्तो: केटी घरमा बस्ने, केटा घरबाहिर जाने । केटाभन्दा केटीलाई कम खाना र खेलनको लागि कम समय दिनु । केटालाई राम्रो स्कुलमा पढाईन्छ ताकि ठूलो भएपछि उसले परिवारको व्यवसाय सम्हाल्न सकोस् वा राम्रो नोकरी पाउन सक्षम होस् । तर केटीको पढाईप्रति राम्रो ध्यान दिईदैन ।

For example, it is society that makes rules such as girl will stay within the house while a boy can go out, or that a girl will be given less food to eat and less time to play than a boy, that a boy will be sent to a better school so that when he grows up, he can look after the family business or get a good job, while not much attention will be paid to a girl's education, etc.

यी सबै लैङ्गिक विभेद प्रकृतिले बनाएको होइन । प्रकृतिले त केटा अथवा केटी जन्माउँछ, समाजले उनीहरूलाई महिला र पुरुषमा परिवर्तन गर्दछ ।

These gender differences have not been created by nature. Nature produces males and females, society turns them into men and women, feminine and masculine.

सामाजिक परिभाषाले गर्दा केटा र केटीबीचको भिन्नता बढ्दै जान्छ र यस्तो लाग्दछ कि मानौं केटा र केटी, महिला र पुरुषको संसार नै बेगला बेगलै छन् ।

Because of these social definitions, the differences between girls and boys go on increasing and it seems as if girls and boys belong to two entirely different worlds.

लैङ्गिक विभेदले नै केटा-केटी, महिला-पुरुषबीच असमानता श्रृजना गर्दछ । समाज (अथवा हामी सबै जो समाजका अङ्ग हौं) को भनाईमा पुरुष उच्चस्तर र महिला निम्नस्तरका हुन् । जुन काम पुरुषले गर्दछ त्यसको ज्याला धेरै हुन्छ र महिलाको कामको ज्याला कम हुन्छ वा हुँदैन हुँदैन । पुरुष शक्तिशाली हुन्छ र महिला शक्तिहिन हुन्छे ।

It is gender which creates inequalities between girls and boys, women and men. It is society (or all of us who make up society) that decides that man is superior, woman inferior, that the wages paid for men's work are higher, for women's work lower, that man is powerful, women is powerless.

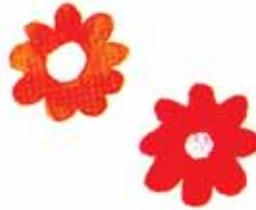
प्रकृतिले असमान व्यवहार गरेको
पाइँदैन । यसले मात्र प्रजननको लागि
महिला र पुरुषलाई भिन्दै अङ्ग दिएको छ ।
भेदभाव, ठूलो-सानो, भिन्दै चाल-चलनहरु
समाज अथवा हामी सबैले बनाउँछौं ।
धनी-गरिब, ब्राह्मण-शूद्र, कालो-गोरो,
महिला-पुरुषबीचको फरक प्रकृतिले नभएर
समाजले बनाएको हो ।

**Nature does not create inequalities.
Nature only provides different organs
for reproduction, that is all. Inequalities,
hierarchies, customs are created by
society which means by all of us. The
discrimination between rich and poor,
Brahmins and Shudras, Blacks and
Whites, men and women has created
by society, not by nature or God.**

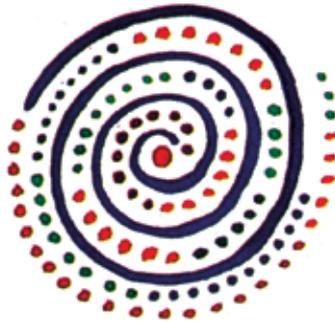
वास्तवमा, प्रत्येक व्यक्तिमा स्त्रीत्व
र पुरुषत्व दुवै हुन्छ । तर धेरैजसो
समाजले केटीभित्र लुकेको पुरुषत्व र
केटाभित्र लुकेको स्त्रीत्वलाई
मौलाउन दिंदैन ।

**Actually, there is a man and a
woman in each one of us, but society
does not allow the man in a girl or
the woman in a boy to grow.**

समाजले महिला-पुरुषबीचको समानतालाई
मौलाउन दिनुको बदला उनीहरुबीचको
भिन्नतामाथि बढी जोड दिन्छ । यसैकारण
महिला पुरुषबीचको विभेद बढ्दै गएको छ
र उनीहरुको बाटो अलग अलग हुँदै गएको
छ । असमानताको कारण उनीहरुबीच
तनाव र द्वन्द्व पनि बढ्दै गएको छ ।

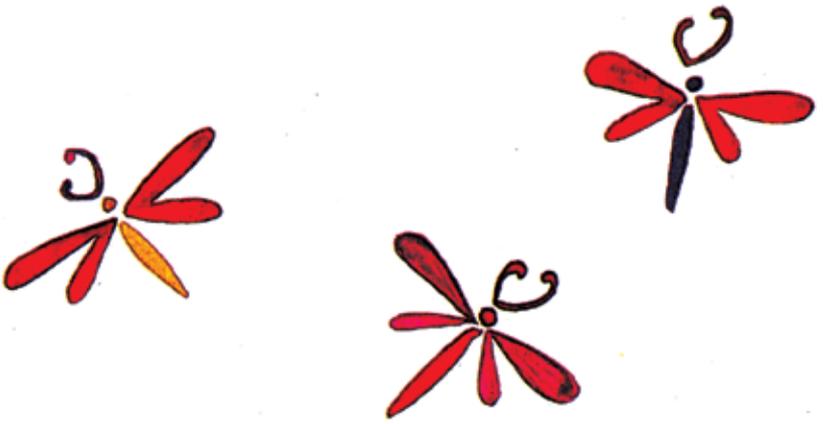

Instead of encouraging similarities between girls and boys, societies and cultures have been emphasizing the differences. That is why girls and boys grow up so differently and their paths are so separate. It is these inequalities that have caused so many tensions and conflicts between men and women.

घेरैजसो मुलुकमा लैङ्गिक विभेद
पितृसत्तात्मक छ । अथवा यसले पुरुषको
शासनलाई जनाउँछ र पुरुषलाई महत्व
दिन्छ । जहाँ लैङ्गिक विभेद महिलाको
विरोधमा हुन्छ, केटीहरुमाथि घेरै बन्धन
हुन्छ, उनीहरु विरुद्ध हिंसा तथा पक्षपात
गरिन्छ ।

All over the world, gender differences are mainly patriarchal, which means that they are male dominated, they favour men. Because gender differences are anti-women, girls face many obstacles, they experience discrimination and violence.

यसैकारण केटीहरुले केटा सरह अघि
बढ्ने मौका पाउँदैनन्, आफ्नो प्रतिभाको
विकास गर्न पाउँदैनन् । एउटै परिवारमा
केटाहरु मौलाएका र केटीहरु
ओइलाएका देखिन्छन् ।

This is the reason why girls cannot
progress or develop their talents
the way boys can. Within the same
family, we can see boys flowering,
girls withering.

यो लैङ्गिक विभेदको नराम्रो असर
केटीहरुमा मात्र होइन उनीहरुको
परिवार, समाज र पुरै राष्ट्रमा पर्दछ ।
कुनै खास किसिमको काम, गुण र
उत्तरदायित्वहरु केटाहरुमा पनि
थोपरिन्छन् ।

**Such gender differences do not
harm only girls, they harm the entire
family, community and country.
Several rigid roles, qualities and
responsibilities are imposed upon
boys as well. They too are prisoners
and victims of gender.**

लैङ्गिक विभेद समाजले बनाएकोले यदि हामीहरूले चाहेमा यसलाई परिवर्तन गर्न सक्छौं । केटाकेटी, स्त्री पुरुषको नयाँ परिभाषा दिन सक्छौं । हामी एउटा यस्तो समाज निर्माण गर्न सक्छौं, जहाँ केटी हुनुको अर्थ निम्नस्तर, कमजोर हुनु होइन र केटा हुनुको अर्थ क्रूर, हिंसात्मक हुनु होइन ।

Because gender is social, created by all of us, we can change it if we want to, by creating new definitions of girls and boys, women and men. We can create a society where being a girl does not mean being inferior, being weak, and being a boy does not mean being harsh, domineering or violent.

वास्तविकता त यो हो कि प्रत्येक केटी र केटा आफ्नो इच्छाअनुसार लुगा लगाउन, खेल खेलन, पढ्न र उन्नति गर्न सक्छन् । केटी हुँदैमा घरको काम गर्न र अरुको सेवा गर्न जानिँदैन । केटा भएर जन्मदैमा निर्भय, तेज दिमाग र बलियो हुँदैन । यी सबै काम र गुण सिक्ने-सिकाउनेबाट आउँछ । जसलाई जस्तो वातावरणमा हुर्काइन्छ ऊ उस्तै बन्छ ।

The truth is that girls and boys can dress, play, study any way they want, and grow up as they choose. Having a girl's body does not teach you household work or caring for others; a boy's body does not ensure fearlessness, intelligence, strength. All these qualities are learnt. It is one's upbringing that determines how one grows, what one becomes.

हामीले चाहेमा यस्तो समाज निर्माण गर्न सक्छौं जहाँ काम, गुण, जिम्मेवारी, व्यवहार र सीप कुनै लिङ्ग, जाति, रङ्ग र वर्गको आधारमा नथोपरी सबैले आफ्नो ईच्छा र स्वभाव अनुसार काम गर्न, सीप सिक्न र व्यवहार गर्न सकियोस् ।

If we so desire, we can create a society where roles, responsibilities, qualities and behavior patterns are not determined and imposed by gender, caste, class or race, a society where everyone has the right and freedom to choose roles, develop talents and to have a life of one's choice.

छलफलको लागि केही सुभाषणहरू

बाँच्ने दुई तरिका छन् । पहिलो, कुनै प्रश्न नगरी रीतिरिवाज, परम्परा र कानूनलाई मान्दै जानु । जे छ त्यसलाई अपनाउनु, दोहन्याउनु, मौन सहमति जनाउनु र यसबाट हुने फाइदा बेफाईदाको बारेमा प्रश्न नगर्नु ।

दोस्रो, हामी जुन काम गर्दछौं त्यसलाई सचेत भएर गर्नु वा यो किन गरिरहेछौं बुझेर गर्नु । यस अर्थमा मात्र होइन कि रीतिरिवाजहरू बनाइएका छन् र हामीले यसलाई मान्ने पर्छ, बरु यसकारण कि ती रीतिरिवाजहरू राम्रा छन् र सबैको लागि फाइदाजनक छन् ।

सचेत भएर बाँच्नुमा बेग्लै किसिमको आनन्द आउँछ । यसबाट हामी र हाम्रो चारैतर्फ स्थिरता (जडता) आउँदैन, बदलिंदो परिस्थितिअनुसार हामी पनि बदलिंदै जान्छौं । यदि सबै चेतनशील छन् र प्रश्न गर्न सक्ने साहस गर्छन् भने समाजको विषयमा सोच्ने यसलाई बनाउने वा बिगार्ने अधिकार केही व्यक्तिको हातमा सीमित हुने छैन ।

एउटा विषय जसको बारेमा चर्चा शुरू भएको छ र चर्चा गर्नु आवश्यक पनि छ, त्यो हो हाम्रो घरपरिवार र समाजमा महिला र पुरुषको स्थिति (दर्जा) र यिनीहरूबीचको सम्बन्ध । यिनै विषयमा चर्चा गर्नलाई मैले यो सानो पुस्तक लेखेकी हुँ ।

यो पुस्तकमा एउटा प्रमुख प्रश्न सोधिएको छ केटा केटी, अथवा महिला पुरुष के हो ? यी दुईबीच के फरक छ ? के केटाकेटीहरूको गुण उनीहरूको काम अलग अलग हुनु आवश्यक छ ? यदि भिन्नता आवश्यक छ त त्यसमा ठूलो-सानो किन ? के भिन्न भएर पनि समान हुन सक्छन् ? दुवैको कामलाई बराबर, ईज्जत र महत्त्व दिन सकिन्छ ?

यस किसिमका प्रश्नहरू सोधेर केटाकेटी र ठूला दुवैलाई स-साना समूहमा

छलफल शुरू गर्न सकिन्छ । छलफल यसरी गरियोस् कि उनीहरूले उक्त विषयहरूलाई आफ्नो परिस्थितिसँग जोड्न सकून् । उदाहरणको लागि हामी यस्ता प्रश्नहरू गर्न सक्छौं -

के गाउँका सबै केटीहरूको कपाल लामो र केटाहरूको कपाल छोटो छ ? यदि कुनै केटीको कपाल छोटो छ भने उसलाई खिसी गर्ने गरिन्छ ?

के कुनै केटीले पाइण्ट, हाफ पाइण्ट वा सर्ट लगाउने गर्छिन् ? कसले लगाउँछे ? के उसलाई देखेर अरू हाँस्छन् ?

के कुनै केटाले कानमा मुन्द्री वा घाँटीमा माला लगाउँछ ? के यी लगाउनाले ऊ केटी हुन्छ ?

के केटीहरू रूखमा चढ्दछन् ? यदि चढ्दैनन भने किन ?

तपाईंको परिवारमा कुन कुन काम केटीहरूले मात्र गर्दछन् र केटाहरूले गर्दैनन् ?

यस्ता कुनै काम छन् जो केटीहरू र महिलाहरूलाई गर्न दिईदैन ? यस्तो किन गरिन्छ ?

बढी मेहनत (बल) लाग्ने काम कसले गर्दछ ?

के केटीहरू घरबाहिर खेल्न जान्छन् ? के तिनीहरू केटाहरू सरह खेल्दछन् ?

के केटीहरूलाई पढ्न पठाइन्छ ?

के केटीहरू एकलै घरबाहिर जान आउन सक्छन् ?

के एकलै केटीलाई देख्यो भने जिस्क्याउने गरिन्छ ? कसले गर्दछ ? छिमेकीहरूले यस्तो अवस्थामा के गर्छन् ?

के यो ठीक हो कि एउटा स्वतन्त्र मुलुकमा केटीहरू वा महिलाहरू आफ्नै टोल छिमेकमा निडर भएर आउन जान सक्दैनन् ? यसप्रति समाज किन चुप रहन्छ ?

के परिवारमा केटाकेटीलाई बराबर मानिन्छ ? के उनीहरूले समानरूपमा माया र सुविधाहरू पाउँछन् ? यदि पाउँदैनन् भने किन ?

के यस्तो कुनै रीतिरिवाज अथवा मान्यताहरू छन् जुन तपाईंलाई ठीक लाग्दैन र त्यसलाई तपाईं बदल्न चाहनु हुन्छ ?

तपाईंको विचारमा के केटा-केटीलाई समान सम्भन्नु पर्छ ? यदि पर्छ भने किन र पर्दैन भने किन ?

यदि घरभित्र नै कसैप्रति अन्याय गरिन्छ भने तपाईंलाई कस्तो लाग्दछ ? तपाईं चुप बस्नु हुन्छ वा केही गर्ने कोशिस गर्नु हुन्छ ?

के तपाईंले आफ्नो परिवारमा कुनै कुरा परिवर्तन गर्ने कोशिस गर्नु भएको छ ? यदि छ भने त्यो के थियो ? अस्को प्रतिक्रिया कस्तो थियो ?

यस किसिमका हामी अरू पनि धेरै प्रश्नहरू गर्न सक्छौं र सबैलाई सोच्ने र बोल्ने मौका दिन सक्छौं ।

कुनै विषयमा वादविवाद पनि गराउन सकिन्छ, जस्तै: घर परिवारमा कसले के काम गर्दछ, कसले बढी काम गर्दछ, को को सित कसरी बोल्दछ ? कसले पहिले खाना खान्छ ?

गाउँमा कतिजना महिलाहरूले घरबाहिर पनि काम गर्छन् ? के काम गर्छन् ? उनीहरूले कति ज्याला पाउँछन् ? के उनीहरूले पुरुष समान ज्याला पाउँछन् ? जो महिलाले पैसा कमाउँछिन्, परिवार र समाजमा के उसको बढी इज्जत छ ?

समूहले यस्तो कुराको सूचि तयार गर्न सक्छ जुन उनीहरूको विचारमा गलत छन् । यस कुरामा छलफल गर्न सकिन्छ कि जो गलत छ त्यसलाई कसरी परिवर्तन गर्न सकिन्छ ? के समूहले यस्तो परिवर्तनका लागि केही ठोस कदम उठाउन सक्छ ? यदि छलफललाई बढाएर कुनै ठोस कदम वा कार्यक्रममा पुग्न सक्थौं भने धेरै राम्रो हुन जाने छ ।

यदि यी विषयहरूमा अझ बढी पढ्न वा जानकारी लिन चाहानु हुन्छ भने स्त्री शक्ति संस्थामार्फत भारतको नयाँ दिल्लीस्थित जागोरी संस्था वा अन्य महिला समूहहरूको किताब, पोस्टर, भिडियो, फिल्म आदि मगाउन सक्नु हुन्छ । हाम्रो सपना छ कि हाम्रो परिवार र समाजले केटी केटालाई समान दृष्टिले हेरुन र भेदभाव नगरुन् । दुवैलाई फुल्ने फुल्ने, सिक्ने सम्भन्ने र बाँच्ने समान अवसर दिउन् । यदि धेरै व्यक्तिको सपना यही छ र यसलाई साकार पार्न केही ठोस कदम उठाइन्छ भने निश्चय नै परिवर्तन आउने छ । वैज्ञानिकहरूको भनाई छ एउटा सानो पुतलीले पखेटा फैलाउँदा मात्र पनि टाढा टाढासम्मको वातावरणमा यसको प्रभाव पर्छ । यदि हामीले मिलेर केही गर्थौं भने निश्चय नै धेरै परिवर्तन गर्न सकिन्छ ।

SOME SUGGESTIONS FOR INITIATING DISCUSSION

There are two ways to live.

One way is to live without questioning any of the existing traditions, laws, rules and regulations; to accept, repeat and perpetuate them, without asking why we are doing so.

The other way is to think about what we do, to ask whether we follow some traditions only because it is the done thing; because the parameters have been laid down or because those particular traditions or customs are good and beneficial for all concerned.

We feel that to live intelligently and mindfully is better- it is much more fun. In doing so, we are able to change with changing times and our surroundings are in more harmony with ourselves. If we are all aware and have the courage to ask questions, then the right to create and mould society is also no longer with a handful of people.

One issue on which there has been some discussion but which requires much more discussion and rethinking,

is the issue of status of women and men both within the home and outside and relations between women and men. This small book has been prepared as an aid towards further discussion on this issue. It can help us raise some crucial questions like:

What are the definitions of a boy and a girl, a woman and a man? What are the differences between them? Is it essential that their roles, areas of work and qualities be different? If yes, why?

If the differences are necessary, do they have to be unequal? Is it possible to be different but equal? Can equal worth, respect and dignity begin to the qualities and work of both men and women, despite the differences?

Both children and adults can take part in these discussions which are best done in small groups. The discussions should be done in such a way that people are able to relate these issues to their lives and surroundings. For example, we can ask –

Do all the girls in the village have long hair, and all boys short hair?

If a girl has short hair, is she teased?

Does any girl wear saris, or pyjama-kurta?

What is people's response to this?

Does any boy wear a necklace or earring?

Does he become like a girl by doing so?

Do girls climb trees? If not, why not?

Within your household, which tasks are done by girls and women only?

What tasks and jobs are not given to girls or women? Why is that?

Whose work is harder? Whose is more arduous?

Do girls go out to play? Do they play for as long as the boys do? Do girls and boys play the same games?

Are girls sent to school?

Can girls move about the village freely and fearlessly?

If a girl is alone is she harassed? Who harasses her? What do the people in the neighbourhood do regarding this harassment? Is it acceptable that in a free country, girls and women cannot move about with dignity and freedom? Why is society silent about this?

Do you think within our families girls and boys are considered equal? Do they get equal love, equal opportunities, equal respect? If not, why not?

Are there any traditions or customs that you do not like and would like to change?

Should girls and boys be considered equal?

If yes, why, and if not why not?

How do you feel if there is any injustice or discrimination within the family? Do you remain silent or do you try to do something to change that?

Have you tried to change something within your family? If yes, what was it?

What was people's reaction?

Similarly, we can initiate discussions on other issues like:

How many women work outside the home? What work do they do? What wages do they get? Are their wages equal to men's wages?

Is more respect given to women who earn money?

Do women participate in social and economic activities?

The group can prepare a list of things which it feels are unjust and therefore need to be changed. This can be followed by a discussion on how to change these wrongs. It will of course be very good if the group can take concrete steps to change things which it thinks are unjust.

If you need more information about these and other related issues, you can get books, posters, video films from Jagori New Delhi or other women's groups through Shtrii Shakti.

Our dream is to have families and communities where girls and boys are given equal opportunities to flower and flourish. If many of us have this dream and we do something to make it come true, things WILL change. Scientists say that when a tiny butterfly flutters its wings, it has an impact on the surrounding atmosphere. Collective action by all of us will surely bring about changes in your surroundings.

Shtrii Shakti (S2)

PO Box 23111, Lazimpat, Kathmandu, Nepal

Phone: 977-01-4446053/4433698

Email: shtriihakti@s2.wlink.com.np

Web site: www.shtriihakti.org

श्री शक्ति

SHTRII SHAKTI